Zadanie grupowania, wykł. 10

Joanna Jędrzejowicz

Instytut Informatyki

Na czym polega grupowanie

Grupowanie (ang. clustering)- grupowanie rekordów w klasy podobnych obiektów.
Grupa (klaster) jest zbiorem rekordów, które są podobne do siebie nawzajem i niepodobne do rekordów z innych grup.
Grupowanie różni się od klasyfikacji tym, że w przypadku grupowania nie ma zmiennej celu i mamy do czynienia z uczeniem nienadzorowanym - należy znaleźć podobieństwa w danych zgodnie z ich cechami charakterystycznymi i pogrupować.

Przykłady

- w aplikacjach medycznych - wyodrębnianie grup pacjentów z podobnymi symptomami,
- namierzanie grupy potencjalnych klientów o podobnych zachowaniach w sferze zakupów,
- podział zachowań finansowych na korzystne i niepewne,
- w biologii pomocne przy sporządzaniu taksonomii,
- redukcja wymiarów zbioru danych, gdy zbiór jest opisany przez dużą liczbę atrybutów,

Grupowanie jest często wykonywane jako krok wstępny do zgłębiania danych, z wynikowymi grupami użytymi jako dane wejściowe do innej techniki.

Proces grupowania

- wybór reprezentacji obiektów - selekcja atrybutów i typów (kategoryczne-nominalne, liczbowe ciągłe, porządkowe itp),
- wybór miary podobieństwa/niepodobieństwa - inaczej odległosci, obiektów,
- algorytm grupowania,
- wybór reprezentacji klastrów

Sposób przedstawienia danych do grupowania - macierz danych

Załóżmy, że danych jest n obiektów (rekordów) i każdy opisany jest przez p atrybutów. Na przykład n osób opisanych przez *wiek*, *wzrost*, *waga* itp.

$$\begin{bmatrix} x_{11} \cdots & x_{1f} \cdots & x_{1p} \\ \vdots & \vdots & \vdots \\ x_{i1} \cdots & x_{if} \cdots & x_{ip} \\ \vdots & \vdots & \vdots \\ x_{n1} \cdots & x_{nf} \cdots & x_{np} \end{bmatrix}$$

x_{if} jest wartością atrybutu f dla rekordu i; dla $p = 2$ łatwo zwizualizować na płaszczyźnie

Sposób przedstawienia danych do grupowania - macierz odległości

Wiele algorytmów grupowania operuje na macierzy odległości

$$\begin{bmatrix} 0 & & & & \\ d(2,1) & 0 & & & \\ d(3,1) & d(3,2) & 0 & & \\ \vdots & \vdots & \vdots & & \\ d(n,1) & d(n,2) & \cdots & \cdots & 0 \end{bmatrix}$$

Przyjmujemy, że $d(i,j)$ jest miarą różnicy między rekordem i oraz j; ponadto:

$$d(i,j) = d(j,i),\ d(i,i) = 0$$

Jeśli dane są reprezentowane przez macierz danych, zaś algorytm grupowania korzysta z macierzy odległości, to pierwszym krokiem algorytmu grupowania jest obliczenie macierzy odległosci.

Przypadek danych liczbowych

- możliwe określenie odległości

$$d(i,j) = \sqrt{|x_{i1} - x_{j1}|^2 + |x_{i2} - x_{j2}|^2 + \cdots |x_{ip} - x_{jp}|^2}$$

$$d(i,j) = |x_{i1} - x_{j1}| + |x_{i2} - x_{j2}| + \cdots |x_{ip} - x_{jp}|$$

$$d(i,j) = \sqrt{w_1|x_{i1} - x_{j1}|^2 + w_2|x_{i2} - x_{j2}|^2 + \cdots w_p|x_{ip} - x_{jp}|^2}$$

- własności odległości

$$d(i,j) \geq 0,\ d(i,i) = 0,\ d(i,j) = d(j,i)$$

$$d(i,j) \leq d(i,h) + d(h,j)$$

Przypadek atrybutów binarnych

Tabela różnic: załóżmy, że porównujemy dwa wiersze z atrybutami binarnymi, q - oznacza liczbę atrybutów dla których w obu wierszach jest 1, t - w obu wierszach jest 0 itd. Liczba atrybutów jest p=q+s+r+t

		obiekt j		
		1	0	suma
obiekt i	1	q	r	q+r
	0	s	t	s+t
	suma	q+s	r+t	p

Atrybuty symetryczne i niesymetryczne

Atrybuty symetryczne - wartości równomiernie rozłożone.
Jeśli atrybuty są symetryczne, to przyjmuje się pierwszy wzór, dla niesymetrycznych - drugi (wzór Jacarda)

$$d(i,j) = \frac{r+s}{q+r+s+t}, \; d(i,j) = \frac{r+s}{q+r+s}$$

Przykład

imie	plec	gorączka	kaszel	test1	test2	test3	test4
Jacek	M	T	N	P	N	N	N
Maria	K	T	N	P	N	P	N
Jan	M	T	T	N	N	N	N

- płeć jest atrybutem symetrycznym,
- pozostałe atrybuty są binarne niesymetryczne,
- wartości T,P ustalamy na 1, wartość N- na 0,

Korzystamy ze wzoru Jacarda, pomijając atrybut symetryczny:

$$d(Jacek, Maria) = \frac{0+1}{2+0+1} = 0.33,\ d(Jacek, Jan) = \frac{1+1}{1+1+1} = 0.67$$

$$d(Jan, Maria) = \frac{1+2}{1+1+2} = 0.75$$

Wartości dla Jana i Marii są najbardziej oddalone - największa różność

Przypadek atrybutów nominalnych

Atrybuty nominalne są uogólnieniem binarnych, np. przyjmijmy, że atrybut *kolor* przyjmuje wartości *czerwony, żółty, zielony, różowy, niebieski*
Można przyjąć - metoda 1

$$d(i,j) = \frac{p - m}{p}$$

gdzie p jest liczbą atrybutów, m oznacza liczbę atrybutów dla których w wierszach i, j są te same wartości.
Metoda 2: utworzyć nową zmienną binarną dla każdej możliwej wartości atrybutu.

Atrybuty różnych typów, inny sposób

- metryka z formułę ważoną

$$d(i,j) = \frac{\sum_{f=1}^{p} \delta_{ij}^{(f)} d_{ij}^{(f)}}{\sum_{f=1}^{p} \delta_{ij}^{(f)}}$$

- $\delta_{ij}^{(f)} = 0$ jeśli x_{if} lub x_{jf} jest brakujące, albo $x_{if} = x_{jf} = 0$; w przeciwnym razie $\delta_{ij}^{(f)} = 1$
- jeśli f jest binarny lub nominalny

$$d_{ij}^{(f)} = \begin{cases} 0 & \text{jesli } x_{if} = x_{jf} \\ 1 & \text{inaczej} \end{cases}$$

- jeśli f jest numeryczny używamy zestandaryzowanych wartości,

Standaryzacja danych

- dlaczego standaryzuje się dane liczbowe: przykład $x = (0.1, 20)$, $y = (0.9, 720)$ odległość euklidesowa $\sqrt{(0.9 - 0.1)^2 + (720 - 20)^2} = 700$ zdominowana przez wartość drugiego atrybutu; po zestandaryzowaniu do przedzialu $(0, 1)$ wartości drugego atrybutu zostaną sprowadzone do, odpowiednio 0.02 i 0.72 oraz odległość wyniesie 1.063,
- standaryzacja do przedziału $[0, 1]$)

$$rg(x_{if}) = \frac{x_{if} - min(f)}{max(f) - min(f)}$$

Standaryzacja danych, cd

- standaryzacja wykorzystująca odchylenie standardowe; dla atrybutu f: średnia wartość

$$m_f = \frac{x_{1f} + x_{2f} + \cdots + x_{nf}}{n}$$

średnie odchylenie
$s_f^2 = \frac{1}{n-1}(|x_{1f} - m_f|^2 + |x_{2f} - m_f|^2 + \cdots + |x_{nf} - m_f|^2)$
atrybut standaryzowany (z-score)

$$z_{if} = \frac{x_{if} - m_f}{s_f}$$

Podstawowe metody grupowania

- grupowanie przez podział
  - dokonuje się pewną liczbę podziałów i ocenia przy pomocy wybranego kryterium np. minimalizując sumę kwadratów błędów
  - przykłady: metoda k-średnich, k-medoids
- metody hierarchiczne: tworzona jest struktura poprzez rekurencyjne dzielenie lub łaczenie istniejacych grup
- metody oparte o gęstość

Algorytm k-średnich

1. ustal wartośc k (liczbę grup),
2. losowo ustal k początkowych środków grup (centroidy),
3. dla każdego rekordu danych znajdź najbliższy centroid (nowy środek grupy)- w ten sposób wszystkie rekordy zostaną przydzielone do k grup (klastrów)
4. dla każdej z grup znajdź centroid i uaktualnij położenie środka grupy jako nową wartość centroidu
5. powtarzaj kroki 3-5 dopóki są zmiany (lub nie jest spełnione kryterium końca)

kryterium błędu:

$$E = \sum_{i=1}^{k} \sum_{p \in C_i} |p - m_i|^2$$

m_i jest centroidem klastra C_i

przykladGrupowanie.xls

a	b	c	d	e	f	g	h
(1,3)	(3,3)	(4,3)	(5,3)	(1,2)	(4,2)	(1,1)	(2,1)

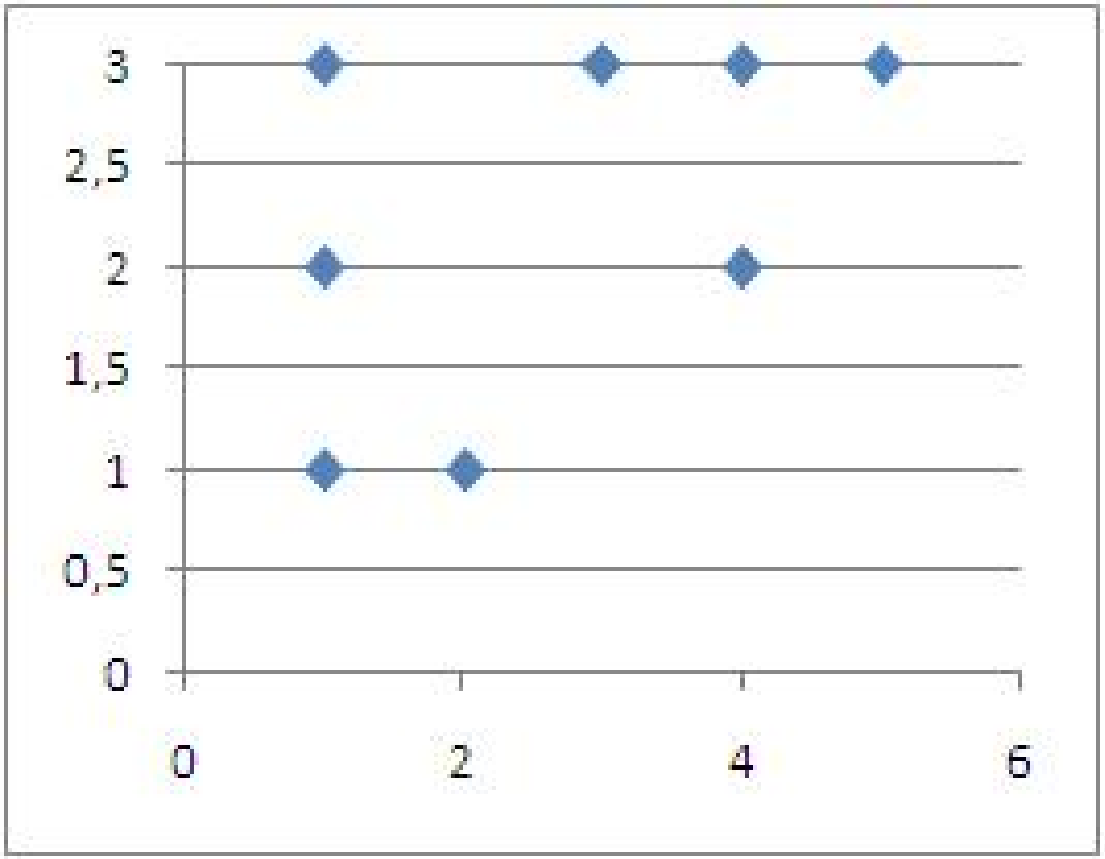

Przykład, cd

Załóżmy, że $k = 2$, $m_1 = (1, 1)$, $m_2 = (2, 1)$

pkt	odl. od m_1	odl. od m_2	grupa
a	2.00	2.24	C_1
b	2.83	2.24	C_2
c	3.61	2.83	C_2
d	4.47	3.61	C_2
e	1.00	1.41	C_1
f	3.16	2.24	C_2
g	0.00	1.00	C_1
h	1.00	0.00	C_2

błąd $E = 2^2 + 2.24^2 + 2.83^2 + 3.61^2 + 1^2 + 2.24^2 + 0^2 + 0^2 = 36$,
nowe centroidy $m_1 = (1, 2)$, $m_2 = (3.6, 2.4)$

Przykład, cd

centroidy $m_1 = (1, 2)$, $m_2 = (3.6, 2.4)$

pkt	odl. od m_1	odl. od m_2	grupa
a	1.00	2.67	C_1
b	2.24	0.85	C_2
c	3.16	0,72	C_2
d	4.12	1.52	C_2
e	0.00	2.63	C_1
f	3.00	0.57	C_2
g	1.00	2.95	C_1
h	1.41	2.13	C_1

błąd $E = 7.88$, nowe centroidy $m_1 = (1.25, 1.75)$, $m_2 = (4, 2.75)$

Przykład, cd

centroidy $m_1 = (1.25, 1.75)$, $m_2 = (4, 2.75)$

pkt	odl. od m_1	odl. od m_2	grupa
a	1.27	3.01	C_1
b	2.15	1.03	C_2
c	3.02	0.25	C_2
d	3.95	1.03	C_2
e	0.35	3.09	C_1
f	2.75	0.75	C_2
g	0.79	3.47	C_1
h	1.06	2.66	C_1

błąd $E = 6.25$, nowe centroidy $m_1 = (1.25, 1.75)$, $m_2 = (4, 2.75)$ - czyli koniec algorytmu

Przykład,cd

centroidy $m_1 = (1.25, 1.75)$, $m_2 = (4, 2.75)$

a	b	c	d	e	f	g	h
(1,3)	(3,3)	(4,3)	(5,3)	1,2)	(4,2)	(1,1)	(2,1)

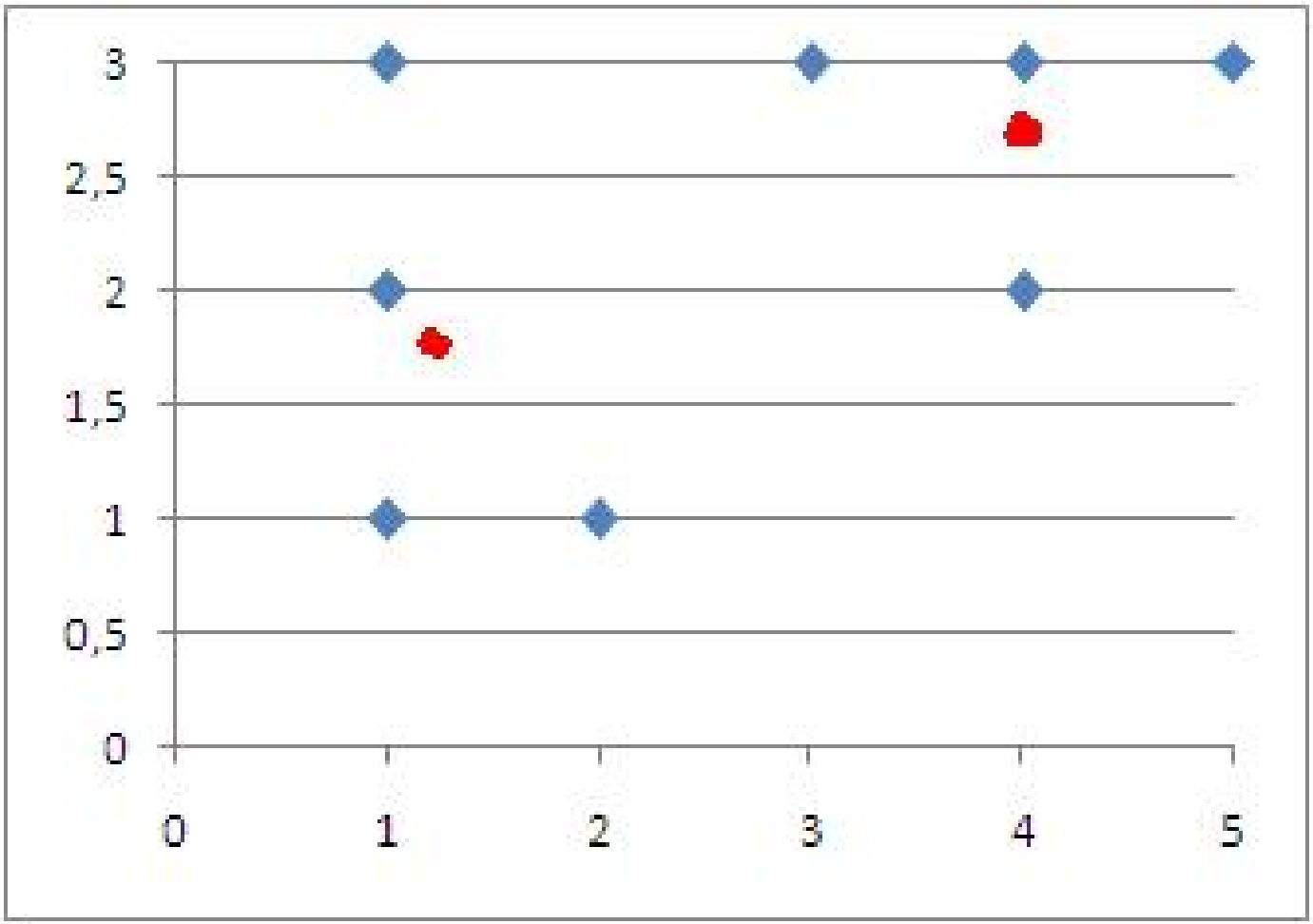

Miary zmienności BCV, WCV

- Zmienność między grupami (between cluster variation BCV),
- Zmienność wewnątrz grupy (within cluster variation WCV),

jeżeli przyjąć, że BCV to odległość między centroidami, WCV - suma odległości elementów od odpowiednich centroidów, to w przykładzie iloraz BCV przez WCV zmienia się nast.:

$$\frac{BCV}{WCV} = \frac{1}{36} = 0.028, \quad \frac{BCV}{WCV} = 0.33, \quad \frac{BCV}{WCV} = 0.47$$

Komentarz na temat metody k-średnich

- względnie efektywna - złożoność $O(tkn)$, gdzie n jest liczbą rekordów, k - liczbą klastrów, t- liczbą iteracji,
- często obliczenia kończą się w lokalnyn optimum,
- końcowy podział obiektów pomiędzy klastrami silnie zależy od początkowego podziału
- konieczność podania wartości k,
- źle radzi sobie z wyjątkami i danymi zaszumionymi,
- można stosować tylko do danych dla których określona jest metryka i srednia.

Przykład - wpływ wyboru centroidów pocz., wer. 1

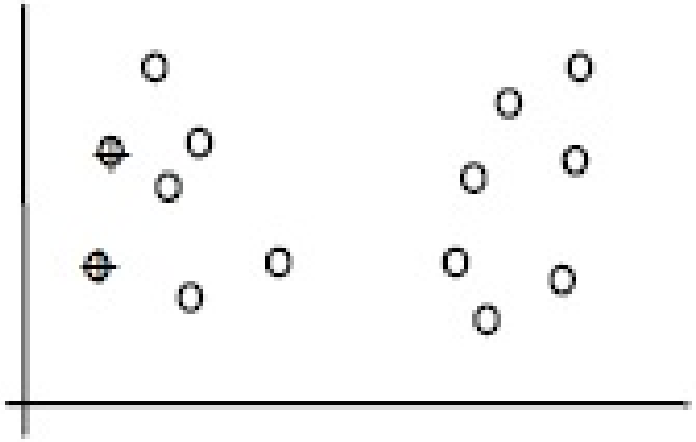

(A). Random selection of seeds (centroids)

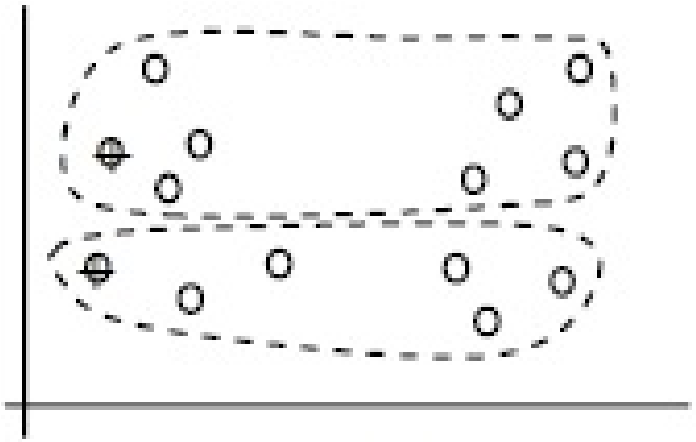

(B). Iteration 1

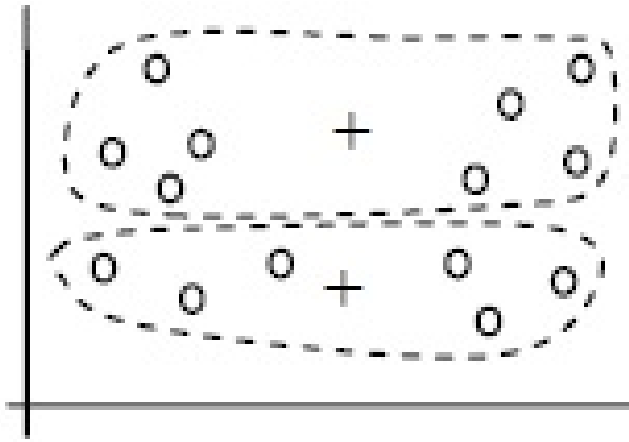

(C). Iteration 2

Przykład - wpływ wyboru centroidów pocz., wer2.

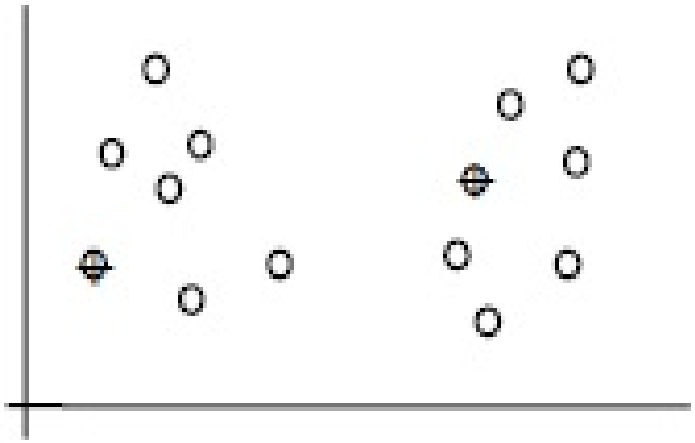

(A). Random selection of k seeds (centroids)

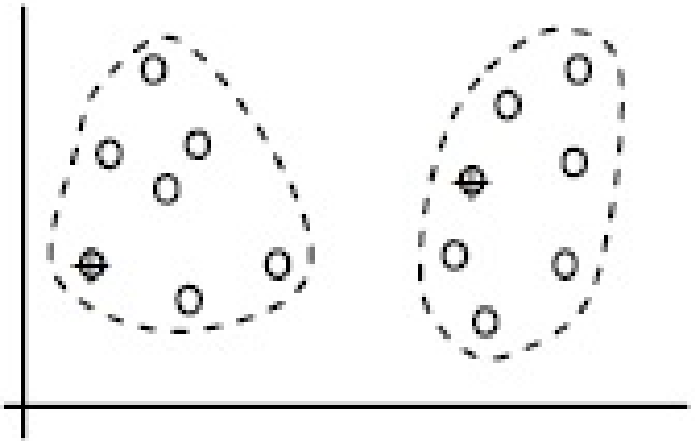

(B). Iteration 1

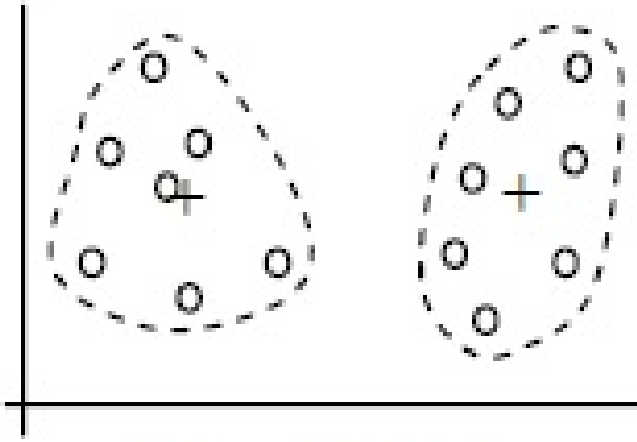

(C). Iteration 2

Jak dla danych nominalnych, inaczej kategorycznych

Załózmy, że rekord jest opisany przez r wartości nominalnych.
Klaster C_j jest reprezentowany przez

$$m_j = (m_{j1}, \cdots, m_{jr})$$

gdzie m_{ji} jest względną najczęściej występującą w C_j wartością atrybutu i-tego,
odległość jest określona tak jak dla wartości nominalnych

Algorytm k-średnich harmonicznych (K-Harmonic Means)

B. Zhang (2001) zaproponował użycie sredniej harmonicznej

$$HA(\{a_1, \ldots, a_k\}) = \frac{k}{\sum_{i=1}^{k} \frac{1}{a_i}}$$

która zachowuje się podobnie jak funkcja minimum (tzn. jest mała jeżeli jedna z wartosci a_i jest mała), której używa się w metodzie k-srednich gdzie minimalizujemy błąd:

$$E = \sum_{i=1}^{k} \sum_{p \in C_i} |p - m_i|^2$$

m_i jest centroidem klastra C_i

Projekt - sprawdzic, że metoda z użyciem srednich harmonicznych nie jest czuła na początkowy wybór centroidów

Metoda k-medoids

Metoda k-medoids używa zamiast centroidów - elementów (rekordów). Medoid jest najbardziej centralnie położonym elementem w klastrze.

Algorytm:

1. ustal wartośc k (liczbę grup),
2. losowo przypisz k rekordów (ze zbioru danych) jako medoidy Mi, i=1,...,k,
3. dla każdego rekordu znajdź najbliższy medoid i przypisz rekord do klastra z tym medoidem,
4. w każdym klastrze losowo wybierz element Or różny od medoidu,
5. oblicz koszt S zamiany Mi z Or - czyli rożnicę między błędem dla poprzedniego i aktualnego zbioru medoidów
6. jesli $S < 0$ to dokonaj zmiany medoidu
7. powtarzaj kroki 3-6 dopóki są zmiany (lub nie jest spełnione kryterium końca)

Rozmyta metoda k-średnich (Fuzzy C-means clustering)

- opiera się na rozmytej funkcji przynależności - jeden element może należeć do kilku klastrów,
- metoda polega na minimalizacji funkcji

$$J_m = \sum_{i=1}^{N} \sum_{j=1}^{noCL} u_{ij}^m |x_i - cl_j|$$

gdzie m jest parametrem większym niż 1 (np. 2),
N jest liczbą rekordów, $noCl$ jest liczbą grup,
cl_j jest centroidem grupy j, u_{ij} określa stopień przynależności i-tego wiersza x_i do grupy j.

- metoda sprowadza się do iteracyjnego procesu modyfikacji u_{ij} oraz cl_j.

Rozmyta metoda k-średnich cd

Modyfikacja u_{ij} oraz cl_j:

$$u_{ij} = \frac{1}{\sum_{k=1}^{noCl} \left(\frac{|x_i - cl_j|}{|x_i - cl_k|} \right)^{\frac{2}{m-1}}}$$

$$cl_j = \frac{\sum_{i=1}^{N} u_{ij}^m \cdot x_i}{\sum_{i=1}^{N} u_{ij}^m}$$

Rozmyta metoda k-średnich, cd

- algorytm rozpoczyna działanie od losowego wyboru wartości u_{ij} z przedziału $(0, 1)$
- iteracje kontynuuje się aż do spełnienia

$$max_{ij}|u_{ij}^{(k+1)} - u_{ij}^{(k)}| < \epsilon$$

  ϵ jest zadaną dokładnością
- algorytm służy do wyznaczenia centroidów,
- po wyznaczeniu centroidów okresla się dla każdego elementu x_i najbliższy centroid.